

- Cháu tên gì vậy?

Thông thường, mẹ tôi đã a trả lời bạn xem khi được ai đó hỏi một câu như vậy, ngay lập tức đã a trả lời đó sao không cần phải cân nhắc nhiều, mà nó có thể trả lời một cách tự tin: tên, tuổi và nghề nghiệp liên quan tới nó. Nhưng với những đã a trả lời người Việt, nếu được hỏi, phần lớn đã a tiên công chúng là sự phải ngạc nhiên đến nhìn ông bà, bà mẹ, hoặc người thân gần gũi họ nhìn mình đang đi cùng, hoặc đứng bên cạnh, và dĩ nhiên khi được sự trợ giúp, hay nói khác đi: sự đồng ý biến thành văn bản của “bên trên”, lúc này đã a trả lời Việt mới dám thốt thốt để trả lời câu hỏi của người đi đi nhìn và nêu ra.

Tội do phát biểu là phần nghiêm trọng?

Ở một góc độ nào đó, với người Việt, hành vi của người xa trên công đã a trả lời được xem là có khuôn phép (có sự giáo dục) và dường như người Việt trong nhiều thế hệ nay vẫn xem cách hành xử trên là một khuôn mẫu để giáo dục người trẻ con em của mình trở nên thành. Và dường như những đã a trả lời những người đi người khuôn phép đó, ngay lập tức chúng ta bắt đầu sang hàng: họ xa, xách mé, cầm đèn chày trước ô-tô và thậm chí còn bắt đầu vào hàng: vô giáo dục (phần nghiêm trọng). Đây chính là một mâu thuẫn lớn khi nhìn cho những thế hệ người Việt lớn lên sau này (cả trong nước lẫn ngoài) đã tạo ra cho mình một lối tư duy: Đã a! Nói khác đi đó là lối tư duy một chiều, bởi trong suy nghĩ của họ trước đây: một suy nghĩ, lối nói của mình được như một phần của các bậc phụ huynh “duy” qua, lúc đó mình mới được quy định phát biểu. Chưa kể trong quá trình đã a trả lời phát biểu, đôi mắt và đôi tai của chúng ta luôn phải lắng nghe, nghe sau đó “bắt sóng” kịp thời những “chỗ trống” của các bậc phụ huynh. Đây cũng chính là nguyên nhân tạo ra sự trì trệ trong tư duy, tầm nhìn, ý nghĩ, trong lối ăn uống nói chuyện mà hành động của những đã a trả lời Việt, thì đó đã vô tình tạo ra cho thế hệ này một đức tính là lối vào thế hệ trước. Suy nghĩ gần đây của chúng ta là: Dù mình có đúng, có giỏi, có kiêu tự mãn thì cũng chẳng sao, mình vẫn bắt các bậc “bên trên” nhìn bằng mắt... con người, thôi thì ta có vui vẻ chấp nhận phần làm con, làm cháu, đừng lo chuyện cái... kiêu, còn những chuyện to bằng con voi thì hãy để các bậc “bên trên” lo nhé...v.v.

Trả lời trong thái độ nêu trên, với người Tây phương, dù có bậc mẹ, hay ông bà hoặc những người lớn đi bên cạnh, họ sẽ tìm cách giải thích nhìn đi nơi khác, hoặc họ sẽ có thái độ kích thích tính tự tin của đã a con, rồi để đã a con tự suy nghĩ, và trả lời những vấn đề người đi đi nhìn và nêu ra. Ở góc độ này: đây không phải là sự “mang con bắt chước” như những suy nghĩ của người Việt, lối càng không phải: kích thích tính tự do, cao ngạo, vô kỷ luật của đã a trả lời. Trái lại hành vi của các bậc phụ huynh nói trên đã kích thích cho đã a trả lời tính tự tin, tự lập dám nói, dám làm và dám nhận trách nhiệm về mình. Đây cũng chính là điều mà những đã a trả lời Tây phương khi được hỏi về bất kỳ nơi đâu, phần người đi nhìn chúng cũng đều không cần phải cân nhắc lâu mà có thể trả lời trước đi và rất ráng mẽ về nó. Sự có người phần bị: Không thể do đó được! Vẫn nhà ai đâu nhà đó! Ta là ta, Tây là tây! Cũng thế nhưng cho các anh chị phát biểu thì còn gì là bản sắc văn hóa dân tộc nữa, mà chỉ là bắt chước còn đi lo những đức khác v.v... Vậy là: các anh, các chị nói gì thì nói nhé, chúng tôi – các bậc phụ huynh rất dân chủ, luôn khuyến khích các anh chị dám tư duy, dám nói, dám làm, những (chứ “những” của các bậc phụ huynh, của người Việt gần gũi như lối tư duy sét của thiên lôi, luôn làm le nổ của những đã a trả lời và sẵn sàng bắt xu hướng không những lúc khi chúng phạm lỗi) các anh chị phần như rằng: các anh, chị có uyên bác thì mới mới thì kể về công việc là hàng con, hàng cháu, mà áo mẹ thì làm sao qua khỏi nó

Văn hóa d a

Tác Giả: Viát Hà

Thứ Bảy, 09 Tháng 10 Năm 2010 06:20

đ u? V y là nh ng đ a tr ng i Vi t đ u mu n v t ra kh i cái vòng “kim cô” y là m t đ i u không t ng. Hành vi duy nh t c a chúng là: t mình “phá rào” hoă c sẽ cố khiêm nhẫn đ làm tròn cái đ o làm con, v y là đ .

Ng i Vi t đ a vào nhau đ n ch t?

Sai r i! Đ y không ph i là “đ a”, mà nó là th văn hóa qu n th , văn hóa c ng đ ng, nh ng th này ch có con cháu “L c h ng” chúng ta m i có, các anh, ch ph i bi t tr ng và phát huy cái b n s c đ c đ áo mà ch dân t c Vi t m i có đó.

Đ xem nó có ph i là m t th văn hóa đ c đ áo hay không, ta th làm phép qui chi u c th .

Nh ng đ a tr b n x , thông th ng khi đ n tu i 18, l p t c chúng s t tìm, ho c có đ kh năng đ tìm cho mình m t h ng đ i, m t công vi c, m t n i s ng t ng đ i n đ nh, và dĩ nhiên nó không c n nhi u đ n s chi ph i và tr giúp c a các b c ph huynh. Khi nhìn vào nh ng đ i t ng c th đó, ng i Vi t ta s chép mi ng b o: Cái th ng, cái con bé y sao nó ngu, nó đ t, nó đ h i th không bi t. B m (ông, bà) nó nhà cao c a r ng nh th nó không , l i đùng đùng t mình đi thuê nhà, r i xin vi c đ đi làm... nói chung l i: t mình chu c kh vào thân! Th c t không ph i v y. M t đ a tr b n x , khi đ n tu i 18 (tu i tr ng thành) mà ch a làm đ c đ i u đó, có th g i: đ a tr đó đã t ng đ i th t b i, và đ a ph n nh ng đ a tr này đ u r i vào tr ng h p h c l c quá kém c i, hay rong ch i lêu l ng, b ng không, đ n l a tu i này, chúng đ u có s đ nh hình rõ r t cho m t cu c s ng riêng t .

V i ng i Vi t ta hoàn toàn khác. Trong gia đình này, hi u xa và r ng h n: trong xã h i này không có gì là riêng t , là thu c v cá nhân riêng anh, ch c . Do v y, các anh, ch mu n làm gi i, làm b gì cũng đ ng mong thoát ra s ki m t a c a chúng tôi. Ch ng bi t có ph i v y không mà nh ng đ a tr Vi t đã có s n m t t m th c: c đ a vào ông bà “bô” mà s ng.

Ng i b n tôi v phép, sang thăm m t nhà hàng xóm. Anh k , lúc anh đi h c n c ngoài, ông hàng xóm còn kh e, và còn làm ngh lái xe t i đ ng dài. Nhà có 6 m ng con, v ông m c b nh r i ch t s m, b y con m t tay ông cáng đ áng h t c ... R i sau h n hai ch c năm, ng i b n tôi quay tr v thăm gia đình, và qua thăm luôn ng i hàng xóm sát vách. Ông hàng xóm năm x a nay đã tr thành ông già h n 80 ch c tu i, râu tóc b c ph nh ông bu t... suy dinh đ ng. Nhìn th y anh, ông hàng xóm già run run chìa tay ra b t.

- Ng i đi cháu! Ông hàng xóm m i ng i b n, gi ng ái ng i – Cháu thông c m và đ ng chê bác nghèo nhé. Nhà bác qu th t không có trà đ m i cháu u ng đâu.

S ng i hàng xóm khó x , ng i b n tôi v i đ l i: Bác đ ng pha n c làm gì. Cháu qua thăm s c kh e bác thôi. Anh b n tôi nhìn ông già hàng xóm, r i ái ng i h i: Gi bác s ng th nào?

Ông già hàng xóm nhìn xa xă m, c i bu n đ p:

- Cháu nhìn th y r i đ y. Nhà bác lúc cháu đi v n th này, gi h n hai ch c năm sau cháu tr l i v n th và x xác đ i nhi u. Các anh ch , con bác cũng đ u có gia đình và con cái c , nh ng đ a nào đ a n y cũng đ ng con, và đ u vô công, r i ngh c . Còn th ng út, b ng tu i cháu, nó

cũng có vợ và hai đứa con nhàn nhàn ngắm đám vườn phôi dĩa vào ông già hơn 80 tuổi này đứng ngắm.

Bên tôi bố: có lâu lắm ông già không có người đi tâm sự, thành thử, khi đi c hí, ông kể mọt mọt, hết nhể sể không còn cể hể i đê bể c ba ch nĩa.

- Gia ca nh cu a bác buôn và nghèo lắm cháu i. Mà chắ ng riêng gì bác – ông già hàng xóm cắ i mai mi a – ca cái phố này đắ c cái ai cũng đều nghèo vĩ đắ i nh bác ca cháu a. Xã hể i mình ngắ i nghèo còn nhiều lắm cháu i. Gia đình bác cháu biết rồi đấy. Các anh chi lắ n chắ ng đắ a nào ho c hành ra hôn ca. Đến khi lắ p gia đình, rồi sinh con, đắ cái, đắ a nào đắ a nắ cũng 3-4 đắ a con, nh ng cuắ c sống cu a chúng nó cũng nghèo vĩ đắ i nh bác. Thi thoắ ng túng thiếu, tu i nó lắ i sai con đến ăn va ông già này. Thắ ng con, sốt cháu, nên nhiều khi lắ i pha i rút ruắ t đắ đong cho tu i nó vài ba yển ga o. Nhiều đắ n đắ cháu nó đến ăn va, lắ i ke t lúc bác chắ a có lắ ng, vắ y là đành đắ tu i nó về tay không. Nhìn gắ ng mắ t thất thắ u cu a tu i nó mà bác đắ t tắ ng khúc ruắ t. Ấy vắ y mà bố me chúng nó không hiắ u, lắ i còn đến đây đắ trách mắng ông già này là bất nhân, thấy con, cháu chết đói mà không ra tay cắ u giúp. Bắ c quá rồi bác lắ n tiếng mắng mo tu i nó là đắ a nào cũng có gia đình riêng, có con cái ca, sao không có gắng mà ho c hành, rồi kiếm công viắ c mà kiếm tiền nuôi con, lắ i cắ đến ăn va ông già này? Bác mắng chi có vắ y mà tu i nó sẵn sắ mắng nhiếc, rồi đắ lắ i cho bác là ông bố vô tích sắ , nên mắ i đắ đắ con cháu pha i sống trong nghèo khô nh vắ y. Đắ i có nhiều cái khô, chắ ng có cái khô nào bác chắ a tra i qua ca, nh ng cái khô và nhu c nhất cu a cuắ c đắ i bác là đắ con mình sinh ra lắ i quay lắ i chắ i mình là thắ đắ vô tích sắ . Vắ y là tắ ngày ấy bác đã cai luôn ca nắ c trà cháu a. Có lẽ nói cha i tin, vì ấm trà có đắng là bao, nh ng bắ t đi mắ t vài ấm trà, bác cũng có thêm vài ba ngàn cho đắ cháu. Cháu thấy có nắ c cắ i không? đắ i chi có cai rắ u, cai ba ch phiến, cai cắ ba c, cai truyề n trai gái... chắ có ai pha i cai ca uống trà nh bác? Ấy vắ y mà bác cũng pha i ngắ m ngắ i đắ chia tay nó đắ cháu a. Riêng thắng út, nó bằng tuắ i cháu, nh ng chắ ng đắ c cái tích sắ gì. Còn đi ho c thì hai năm mắ t lắ p. Lúc cháu tốt nghiề p cấp 3 thì nó mắ i xin nắ i cái bằng bắ tíc cấp 2. Ba n bè cùng lắ a nó, chúng nó cũng nghèo túng nh ng không đến nắ i ma t vắ n nh thắng út nhà bác. Cháu xem, nó gần 40 tuắ i mắ i cắ i nắ i vắ . Ba n bè nó cũng mỗi lái ca bao năm trắ i, nh ng nhìn gia ca nh, lắ i thêm cái bằng xoá na n mù chắ cu a nó thì cô nào cũng cha y làng ca. Vắ nó bây giắ cũng ngắ i nông thôn, gia ca nh cũng nghèo vĩ đắ i nh nhà bác. Chắc nó ngắ cắ i đắ c anh chàng con nhà ti nh sẽ đắ c nh va, nh ng cắ i nhau rồi thì rốt cuắ c cũng chắ ng ai nh va nắ i ai, mà tất ca là nh vào ông già hơn 80 tuắ i này gánh vác ca. Cũng may bác có ngót triề u đắng tiên lắ ng, vắ a hắ u vắ a thắ ng tâ t, ấy vắ y mà cũng pha i chia năm, xe ba y đắ giúp đắ con cháu. Riêng vắ chắng thắng út nhà bác, lắ nhau chắ ng vài tháng thì sòn sòn mỗi năm mắ t đắ a. Viắ c làm thì chắ ng có, hai vắ chắng nó trông vào gánh rau bán rong và me t trắ ng viắ t lắ n ngay đầu phố. Ấy vắ y mà lắ m hôm cũng bi cánh công an và đắ trá tắ viên hết đắ lắu, lắ i tắ i ti ch thu ca me t hàng. Vắ y là hôm nào “móm” ông già hơn 80 tuắ i này lắ i pha i lo chuyề n cắ m nắ c cho 4 miề ng chúng nó. Chắ ng biết ông già này còn lo đắ c cho tu i nó bao lâu, nh ng cắ nắ c mình nó khô thể đắ cháu a. Bố me nghèo thì con khó, bố me có thì con sang. Nh ng bác ngắ lắ i, dân nhà mình dấu bố me nghèo hay giàu có đắ con cháu cũng đều nh nhau ca. Nó nh là mắ t món nắ đắng lân cháu a. Hể mình đắ ra nó thì mình pha i lo lắng cho nó tắ i khi mình chết thắ ng cắ ng thì may ra tu i nó mắ i chiắ u buông tha, bằng không nó còn quay lắ i mắng chắ i mình là đắ vô trách nhiề m. Đắ i ngắ m mà cay làm sao... Ông già hàng xóm hai mắt chắ tắ tắ mèm, khắ đắ a tay, day day lên hai sống mũi,

khu t khi t nói. – Ấy vậ y nh ng bác cĩ mong đ đ đ c sống mãi thế này đê cho chúng nó tiếp tu c d đ a dãm. Ng đ i Viê t mình là thế, sống đ đ a đ đ sống, chết đ đ a đ đ chết. Ng đ i no đ đ a ng đ i kia đê tôn ta i. Nó là mô t pha n đ đ dây truyền giống nh loài tâm g đ i cháu a . Hế cây này ngã, tất nó cha y qua đ đ a vào cây khác đê sống. Các ông ấy cĩ ng đ i ca thế hê tre bậy gi thế này, thế no , nh ng bác cĩ ngãm thế hê này rồi cũng chă ng làm đ đ đ c cái tích s đ đ gi ngoài chuyê n đ đ a dãm rồi cùng phá hoa i. Cĩ xem đám cháu m đ i đ đ nó nói chuyê n thì bác hiê u. V đ chúng nó quan tro đ đ nhất bậy gi là tiên. Đ đ a nào có chút ho c vắn thì lo lốt, cha y cho t, rồi leo lên chĩc này, chĩc no đê có chút bô ng lô c, công danh, rồi xa lảng tiêu phá tiên “chùa”. Nh đ đ đ đ a ho c hành làng nhàng thì không mánh mung cũng làm chuyê n phi pháp đê sống. Còn nh đ đ đ đ a vô du đ đ ng nh đám con nhà bác, ngoài chĩc năng x đ đ du đ đ c đ bấp đê kiểm tiên chúng cũng chă ng còn kha năng gì h đ đ đ đ cống hiến cho xã hô i. Vậ y là gân mô t thế ky đ đ trôi qua bác vắn chi đ đ đ đ c chĩng kiến mô t đám con cháu bậy nhậy, ba c nh đ đ c, chi thích v đ đ vét, chích hút, tiêu pha, đ đ th đ a, phá hoa i hoã c đ đ a dãm vào ng đ i khác đê sống. Cĩ nh thế, cháu ba o làm gì n đ đ c mình không nghèo vĩ đ đ i ha cháu?...

Ba n tôi ba o: dân đ đ nhà bậy gi ho không dùng hai t đ đ “vĩ đ đ i” đê ca ng đ i lãnh tu nh thu x đ a, mà hai ch đ đ “vĩ đ đ i” đ đ đ đ c ho dùng đê ca ng đ i cái nghèo, hèn đ đ c đ đ c cu a chính mình và xã hô i.